

Suomen kielen kouluopetusta Paatenessa 1920-30 -luvulla

Suomen kielen käyttöön otamisesta Neuvosto-Karjalassa punikkien valtakaudella vuosina 1920-37 on esitetty ja yhä esitetään mitä erilaisimpia ajatuksia. Oheisessa artikkelissani keskityn faktoihin, jotka liittyvät suomen kielen kouluopetuksen historiaan kotikylässäni Paatenessa.

Aluksi on sivistävä lyhyesti punikkien kielipolitiikan tätä aluetta koskevaa näkökulmaa. Neuvosto-Karjalan autonomisen tasavallan johtomiehiin kuulunut Santeri Nuorteva arvioi vuonna 1923, että Paatene sekä "Porajärvi, Kiimasjärvi ym." verrattuna Uhtuaan "ovat venäläisempiä", jos kohta "asukkaat niissäkin kunnissa kyllä ymmärtävät suomea". Hän ei pitänyt viisaana "suomalaistuttaa heitä, vaan ne on kielellisesti säilytettävä sellaisina kuin nyt ovat, nimittäin kaksikielisinä".

Nuorteva ei kuitenkaan ollut sitä väkeä, joka olisi vastustanut suomen kielen virallisen aseman vahvistamista Neuvosto-Karjalassa. Suomalaisen tutkijan Auvo Kostiaisen mukaan Nuorteva oli Gyllingin linjalla. Siitä antaa kuvauksen Paatenen kihlakunnan toimeenpanevan komitean valistusosaston karjalankielinen teksti (KT:n keskusarkistossa): "Suomen ja karjalan kielet ollah ylen läheyksissä... Siih nähte on skolat, kus opastetah suomen kielen kuin Karjalan oma kieli. Karjalan ja Suomen miehet ollah omat veljet. Siit, konsu (tulou) Suomes vallankumous, Suomen ja Karjalan maat männäh yhteh", samoin Paatenen koulussa 1920-luvun lopulla lapsille opetettu iskulause: "Eläköön kansallinen kommunistinen puolue".

Vuosina 1923-27 Paatene oli laajan, samannimisen kihlakunnan hallinnollinen keskus. Siihen kuuluivat niin Paatenen, Kiimasjärven, Rukajärven, Porajärven ja Repolan pitäjätkin. Kihlakunnan alueella asui yli 10 000 ihmistä. Kuten Punainen Karjala vuonna 1924 kirjoitti, oli mahdollista "merkitä Paadenen kihlakunta puhtaasti karjalaiseksi".

Sensijaan kouluopetuksessa hallitsi venäjän kieli. Vuonna 1923 koulutilanne Paatenen

kihlakunnassa oli seuraava: Paatenen pitäjä - 6 koulua, (Paatenessa II-asteen koulu) kaikki olivat venäjänkielisiä, Rukajärven pitäjä - 6 koulua, kaikki venäjänkielisiä, Porajärven pitäjä - 6 koulua, joista 2 suomenkielisiä, Kiimasjärven pitäjä - 2 suomenkielistä koulua, Repolan pitäjä - 6 koulua, joista yksi venäjänkielinen.

Mielenkiintoisia tietoja Paatenen kihlakunnan sivistysoloista ja koulutoimesta antaa tasavallan Valistusasiain kansankomissariaatin tarkastaja Pakarinen. Hän kävi loka-marraskuussa 1923 tarkastusmatkalla kihlakunnassa. Tarkastuskertomuksessaan hän arvioi ylen kriittisesti sivistyksen kehitysedellytyksiä: "Yleinen tilanne kihlakunnassa ei ole valistustyölle otollinen. Varsin suurena haittana esiintyy rajakunnissa (Kiimasjärvi, Porajärvi ja Repola) Suomesta päin harjoitettu lahtariagitatsiooni, jonka hedelmiksi suuremmalta osalta luen erittäinkin Porajärven kunnassa vireillä olevan kielikysymyksen, jos kohta sillä on omat luonnollisetkin syynsä. Suurimpana vaikeutena on paikallisen väestön tavaton köyhyys, joka ei tee ainoastaan mahdottomaksi heidän puoleltaan paikallisten valistuslaitosten tukemista, mutta samalla tekee heille mahdottomaksi valistustyön vastaanottamisen".

Paatenen kihlakunnan koulut kärsivät opetustarvikkeiden, vihkojen, kynien ja oppikirjojen huutavaa puutetta. Opettajia oli yhteensä 30. Heistä oli "25 pros. saanut sivistyksen alkeiskouluja varten, 25 pros. keskinkertaisen sivistyksen kirkollisella alalla toimimista varten; loput 50 pros. koulusivistykseltään alle keskinkertaisen, mutta ovat valmistautuneet itenäisellä opiskelulla".

Tarkastaja Pakarisen johtopäätös oli tyyli: "Koulujen toiminta kihlakunnassa ei vastaa niitä vaatimuksia, jotka proletaarin valtio kouluilleen on asettanut. Esimerkiksi kun opettajistossa on suuri osa pappissivistyksen saaneita, jotka olosuhteiden pakosta ovat antautuneet neuvostovallan palvelukseen, ei nuorisomme kasvatus ole luotettavissa käsissä".

Suomen kielen kouluopetuksen vahvistamiseksi Petroskoista oli määrätty Paatenen kihlakuntaan (kuten muihin tasavallan karjalaisiin kihlakuntiin) valistusasiain osaston suomen kielen ohjaaja. Kansankomissaarien neuvoston (hallituksen) 8. lokakuuta 1924 vahvistaman päätöksen mukaan ohjaaja oli piirin valistusosaston varajohtaja ja sai palkkansa suoraan tasavallan valistusasiain kansankomissariaatista.

Paatenen tpk:n valistusosaston suomen kielen ohjaajana

toimi K. Ahti. Hänkin kiinnitti Punaisen Karjalan palstoilla vuonna 1924 huomiota siihen, että suomen kielen opetus oli kiinni ennen kaikkea opettajakunnasta. "Väestö pakisee karjalaksi ja onpa kylä, joissa saa etsiä venäjätaitoista. Tästä huolimatta ovat vanhoilliset piirit Paadenen keskuksessa suhtautuneet nurjamielisesti suomenkielisiin kouluihin ja suomenkielisen valistustyön tarpeellisuuteen kihlakunnassa. Tällainen nurjamielisyys on tietysti perua niiltä vanhoilta ajoil-

KUHMON KALEVALAKYLÄ

Elämyksiä täynnä oleva Kalevalakierros johdattaa kansanperinteemme kautta mielikuvituksen maailmaan.

- Väinölässä viihdyttää Maksim kanteleinen
- Metsolassa kuulet vanhat erätarinat ja näet entisajan pyyntiansat, siellä voit istahtaa erätulille
- Tervarannassa sumajuoksu, sestominen ja tervanpolton vaiheet
- Sepän pajassa itse seppä Ilmarinen, takoja iänikuinen
- Mystisessä Pohjolan Talossa näet aidon Pohjan Akan tyttäreineen
- Tupakahvilassa voit nauttia talon antimista
- Sampogalleriassa näet, ratkeaako Sammon arvoitus
- Kalevalakierroksella kolme taidenäyttelyä

Käy kylässä, koe kalevalainen satu, taru ja tosi!

Avoinna 1.6.-31.8. joka päivä klo 9-18. Muuna aikana ennakkovarauksesta. Opastetut kierrokset alkavat päivittäin klo 10, 12.30 ja 15.30

Pohjolan Talon portit ovat avoissa klo 9-20.

Pääsylippu kierrokselle aik. 50,- lapset 25,-

Tiedustelut tapahtumista sekä ryhmävaraukset

Kuhmon Kalevalakylä oy

puh. 986-655 4500

fax 986-655 0246

ta, jolloin Karjalan maaseutua urakalla venäläistettiin. Varsinkin rakentujen kielimurre on hyvin lähellä suomen kieltä, joten siellä suomenkielinen toiminta on helppoa. Paatenen keskuksessa eroaa murre jo huomattavasti suomen kielestä, mutta ei ole vaikeasti tajuttavaa sekään”.

Edelläsanotun yhteydessä on merkillepantava Suomen Etsivän keskuspoliisin raportti toukokuulta 1926. Sen tekijä huomauttaa, että venäjän kieli on johtosemassa Neuvosto-Karjalassa. Mutta ”vähitellen ovat sikäläiset suomalaiset tunkeutuneet yhä johtavimpiin asemiin, jolloin venäjän kieli on joutunut jossain määrin syrjään. Tämä kehitys näyttää kulke- neen kuin itsestensä, olosuhteiden muuttuessa, joskin toiselta puolen on havaittavissa jopa tie-toista kielikamppailuakin, mikä on ilmennyt mm. erimielisyyksinä suomalaisten kommunistien ja paikallisten venäläisten nationalistien välillä”.

Kesällä 1926 Karjalan työläis-talonpoikaistarkastuksen kansankomissariaatti suoritti tarkastuksen jokaisessa kihlakunnassa. Paatenen tpk:ssa oli päätetty lukuvuodesta 1929-30 siirtyä kouluopetuksessa kokonaan suomen kielelle. Vahva askel tähän suuntaan oli jo syksyllä 1925 opettaja A. Härtikaisen aloittama suomenkielinen opetus Paatenen ensi asteen koulussa sekä suomen opetus aineena 7-vuotisen venäläisen koulun kolmella viimeisellä ryhmällä. Samaan aikaan alkoi opettaja M. Muossalaisen hoitama ensi asteen suomenkielinen koulu Prokkolassa (Jukko-gubassa) ja Liistepohjan venäläisessä ensi asteen koulussa suomen opetus aineena opettaja A. Purosen johdolla.

Vuonna 1927 Paatenesta tuli Seesjärven piirin hallinnollinen keskus. Porajärven, Pukajärven ja Repolan pitäjät jäivät sen ulkopuolelle. Kesäkuussa Punainen Karjala kirjoitti kirjoitti uudesta piiristä seuraavasti: ”Piirin hallinnollisen osaston toimialue käsittää 7 059 neliökilometriä ja siinä on asukkaita 6 500 henkeä. Asukkaat ovat karjalasia lukuunottamatta Maaselän aseman piiriä, jossa asukkaat ovat venäläisiä”.

Hallinnollisia uudistuksia seurasikin tärkeitä uudistuksia koulutoiminnassakin. Ne noteerattiin Suomessa asti: Uusi Suomi (5.4.1928) kirjoitti, että ”ylemmän asteen koulujen karjalastuttamisesta mainittakoon, että tällä kertaa muutetaan Paatenen talonpoikaisnuorisokou-

lu tykkäänään suomenkieliseksi”. Tämä koulu palvelikin myös Porajärven, Repolan ja Rukajärven tarpeita.

Suomenkielinen koulutoiminta pääsi Paatenessa vauhtiin 1930-luvun alkupuolella. Vuosina 1930-37 Paatenen 9-vuotista vajaan keskuksensa käynnynyt Ksenia V. Mimmijeva o.s. Bykova kertoi tekijälle, ettei suomenkielinen opetus tuottanut ylipääsemättömiä hankaluuksia karjalaisille koululaisille. Hänen mukaansa lapset kyllä tulivat toimeen oppitunneilla suomen kielellä; keskenään, vanhempiensa ja kyläläisten kanssa he puhuivat karjalaa.

Suomenkielisen opetuksen edistymisestä Paatenen vajaan keskuksensa lukuvuoden 1934/35 toisella neljänneksellä kertovat seuraavat toimintakertomuksen luvut:

SUOMEN KIELI

	Oikein hyvä	Hyvä	Tyydyttävä	Epät.
kirjallinen	7	48	164	45
suullinen	19	39	161	45

Oliko Paatenekin ehdolla kommuunin pääkaupungiksi?

Punaisessa Karjalassa 4.7.1935 vietettäessä Neuvosto-Karjalan 15-vuotisjuhlaa bolshhevikiveteraani Jaakko Mäki muisteli Karjalan kommuunin perustamisen alkuaikoja.

Kirjoituksessa näyttäisi olevan joitakin selviä muistivirheitä, mutta myös mielenkiintoinen kuvaus siitä miten 3-miehinen vallankumouskomitea matkusti Muurmannin rataa aina Kemiin saakka etsien Karjalan kommuunille sopivaa pääkaupunkia. Petroskoi ei siis ollut ensimmäinen vaihtoehto.

Yleisvenäläinen toimeenpaneva keskuskomitea antoi 7. p:nä kesäkuuta 1920 asetuksen Karjalan työkansan kommuunin perustamisesta ja nimitti samalla Karjalan vallankumouskomitean. Siihen tuli kolme jäsenä: Edvard Gylling ja jäsen Jaakko Mäki¹⁾ ja Vasili Kudzhijev²⁾

Komitean jäsenistä Mäki oli tuolloin Leninin läheinen. He he lähtivät mm. Kemiin mukanaan junalla, josta rataa kohti Karjalaa seuruu Seesjärven. Täysilukuisen komitean tilannetta selvitettiin Kemiin 13. p:nä marraskuuta 1921

Paatenen koulussa oli 1930-luvun alkupuolella paljon suomalaisia opettajia, joukossa myös amerikkansuomalaisia. Ksenia Mimmijeva mainitsi seuraavat sukunimet: historian opettaja Junilainen, fysiikan opettaja Töyli, venäjän kielen opettaja Olga Joutsen, veljekset Höppö ja Sakarinen sekä koulun johtaja Antti Palo. Itse asiassa oppilaat eivät kovin hyvin tienneet opettajiensa nimiä, koska tavan mukaan kääntäytyivät heidän puoleensa puhutellulla ”opettaja”.

Elokuussa 1937 Paatenen vajaan keskuksensa työskenteli 14 opettajaa, joista kahdeksan oli suomalaisia: Andrei Sakarinen (väliaik. matematiikan opettaja), Paavo Juntunen (varajohtaja ja kirjallisuus sekä matematiikka), Matti Katsalainen (historia ja maantiede), Nikolai Toivonen (venäjän kie-

li ja musiikki), Laura Saikkeli (suomen kieli ja kirjallisuus); A. Viik oli toisen luokan, Leh-tonen kolmannen luokan opettaja.

Kaikkiaan Seesjärven piirin alueella oli vuoteen 1937 mennessä toiminnassa kolme vajaan keskuksensa (Paatenen, Selki ja Suurlahti) seka 13 alkeiskoulua. Voi sanoa, että puutteista ja vaikeuksista huolimatta kansan valistus suomen kirjakielillä sai jalansijan kotiseudullani. Sen tulokset ansaitsevat tutkimusta ja käsitelyä.

Lopuksi tahtoisin lainata Punaisessa Karjalassa 6. maaliskuuta 1926 julkaistusta artikkelista ”Suomen kielen opetus Paadenella” seuraavan lauseen: ”...jos karjalainen tahtoo joskus omalla kielellänsä tulla kirjantaitavaksi, niin hänen on opiskeltava suomen kieltä.

ALEKSEI LEVKOJEV
historiatieteen kandidaatti
Paatene (Syktyvkar)

sella löytää sopiva paikka kommuunin pääkaupunkia varten.

Ensin pysähdyttiin katsomaan Kontupohjaa, mutta se oli siihen aikaan kovin mitätön kylä, muistelee Mäki. Seuraavaksi tarkastettiin Karhumäki, sopsisiko se. Siellä ei kuitenkaan silloin ollut paljon muuta kuin rautatien rakennusvaiheen aikaisia parakkeja, joten paikka ei miellyttänyt komitean jäseniä.

Taas mentiin eteenpäin ja saavuttiin Maaselän asemalle, Seesjärven kaakkoispäähän. Siellä saatiin tietää, että ”lahtarien agentit” olivat edempänä polttaneet Ontajoen rautatiesillan, joka sijaitsee nykyisestä Kotskomasta etelään. Tämä tapahtui Mäen muistaman muuten kesäkuun 22. päivän tie-

symyksessä on kuitenkin muistivirhe, sillä tapahtuma, jota Mäki näyttää viittaavan, tapahtui vasta Karjalan nousun aikana eli vasta runsaan vuoden kuluttua vallankumouskomitean junamatkasta. Ryhmä tunkualaisia metsäsissejä teki tuhoamisretken Ontajoen sillalle 13. p:nä marraskuuta 1921

aikaansaaden lyhyen liikennekatkoksen.

Jotakin esteitä radalla kuitenkin lienee ollut. Liikenne saatiin vasta muutaman päivän kuluttua toimimaan ja niin matkaa jatkettiin pohjoiseen Kemiin saakka.

Siellä pysähdyttiin ja yritettiin vakavasti löytää sijoittamispaiikka kaupungista. Mutta kova oli sielläkin maaperä. Huoneustoja ei löytynyt; tarvittiin näet tiloja paitsi vallankumouskomitealle myös paljon muutakin.

Miten kauan vallankumouskomitea Kemissä viipyi, siitä ei ole tarkkaa tietoa. Lopulta kuitenkin päätettiin, että on palattava Petroskoihin. Siellä olisi sittenkin parhaat edellytykset. Tätä puolsi erityisesti Kudzhijev.

Petroskoista saatiinkin aluksi vaatimattomat tilat, ja päästiinkin alkuun. Oli muitakin ongelmia. Petroskoissa toimi ennestään Aunuksen läänin toimeenpaneva komitea, joten samaan kaupunkiin tuli näin kaksi neuvostovallan keskusta. Seurauksena oli ristiriitoja, epäsuopua ja niin suuria näkemys-